

Društvo slovenskih režiserjev (DSR)
Urša Menart, predsednica
Kersnikova 12
1000 Ljubljana

**Direktorat za notranji trg
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO**
mag. Karla Pinter
vršilka dolžnosti generalnega direktorja
Kotnikova ulica 5
1000 Ljubljana

Ljubljana, 30. 4. 2020

Zadeva: Pisna stališča glede prenosa Direktive (EU) 2019/790 in Direktive (EU) 2019/789

Spoštovani,

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo je 11. 3. 2020 povabilo zainteresirano strokovno javnost, da do 31. 3. 2020 posreduje pisna stališča glede prenosa Direktive (EU) 2019/790 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu in spremembi direktiv 96/9/ES in 2001/29/ES (t.i. Copyright direktiva) in Direktive (EU) 2019/789 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o določitvi pravil glede izvrševanja avtorske in sorodnih pravic, ki se uporabljajo za določene spletne prenose radiodifuznih organizacij in retransmisije televizijskih ter radijskih programov, in spremembi Direktive Sveta 93/83/EGS (t.i. SatCab direktiva) s področja avtorskega prava v slovenski pravni red. Rok za posredovanje pisnih stališč je bil podaljšan do 30. 4. 2020.

Odzivamo se na vaš poziv in v nadaljevanju podajamo oris zadev, ki bi jih bilo treba nujno vključiti v slovensko zakonodajo, če želimo in imamo iskren namen zagotoviti ustvarjalcem stimulatívno kreativno okolje. Na to, kako pomembna je AV industrija, se je v minulih mesecih večkrat opozorilo, na tem mestu pa naj izpostavimo predvsem dvoje:

Študija o gospodarskem pomenu AV industrije

Slovenski avdiovizualni sektor je lani ustvaril nekaj manj kot 200 milijonov evrov prihodkov, v državni proračun pa je neposredno in prek posrednih multiplikativnih učinkov prispeval kar 72 milijonov evrov. Delež bruto dodane vrednosti, ki jo prek plačanih fiskalnih prispevkov sektor prispeva v državni proračun, znaša skoraj 40 odstotkov. To so podatki iz Študije državnih podpor ter ekonomskih in fiskalnih učinkov avdiovizualne industrije v Sloveniji, ki jo je pripravila analitska hiša Deloitte.

V panogi je bilo leta 2016 zaposlenih skoraj 3.000 ljudi, od tega neposredno v panogi 1.600, posredno pa še več kot 1.300. Količnik multiplikatorja ekonomskih učinkov panoge tako znaša 1,8, kar pomeni, da je slovenski avdiovizualni sektor na 100 zaposlenih ustvaril še dodatnih 80 delovnih mest v slovenskem gospodarstvu. Omenjeni količnik postavlja slovenski avdiovizualni sektor ob bok norveškemu.

Še boljše rezultate ima panoga na področju bruto dodane vrednosti (BDV). Ta je leta 2016 neposredno znašala 94,5 milijona evrov, vključno s posrednimi učinki pa je presegla 170 milijonov evrov. To pomeni, da je sektor na zaposlenega ustvaril 59.300 evrov bruto BDV, kar je nekajkratnik slovenskega bruto domačega proizvoda na prebivalca, ki je leta 2016 znašal 19.551 evra. Delež BDV panoge v BDV države je bil 0,27-odstoten. S tem se je slovenski avdiovizualni sektor zavihtel na prvo mesto po pomenu panoge v BDV med primerljivimi državami.

Kot kaže primerjava, je npr. delež češkega avdiovizualnega sektorja v BDV države znašal 0,06 odstotka, na Hrvaškem 0,12 odstotka, v Litvi 0,05 odstotka, v Avstriji 0,09 odstotka in v Romuniji 0,05 odstotka. Slovenski avdiovizualni sektor se po pomenu BDV na ravni države uvršča ob bok francoskemu, kjer je to razmerje 0,26-odstotno.

Slovenija se po prihodkih sektorja na prebivalca med primerljivimi državami uvršča takoj za Avstrijo. Avstrijski avdiovizualni sektor je leta 2017 ustvaril 140,5 evra prihodkov na prebivalca, slovenski 90,1 evra, češki 60 evrov, hrvaški 41,5 evra, litovski 35,1 evra in romunski 17,5 evra.

Po prihodkih na zaposlenega se med primerljivimi državami najvišje uvrščata češki (190.800 evrov) in avstrijski avdiovizualni sektor (190.600 evrov). Sledijo slovenski (108.800 evrov), hrvaški (104.000 evrov), romunski (60.900 evrov) in litovski (58.100 evrov), so izračunali v Deloitte.

Analitska hiša je na podlagi poglobljene analize zaznala tudi priložnosti, ki jih nudi avdiovizualni sektor za slovensko gospodarstvo. Med kratkoročnimi predlogi rešitev izstopa prepoznavanje avdiovizualnega sektorja kot celovitega sektorja gospodarstva ter smiselna umestitev v delovanje agencije SPIRIT in gospodarske diplomacije. Med predlogi so tudi zagotovitev dodatnih virov financiranja za delovanje avdiovizualnih institucij, spodbujanje razvoja trženjskega potenciala domačih avdiovizualnih projektov prek sistema vavčerjev in vzpostavitve dialoga med avdiovizualnimi ustvarjalci ter lokalnimi skupnostmi in okoljskimi institucijami.

Med srednjeročnimi predlogi rešitev pa Deloitte kot prvi predlog navaja pripravo državne gospodarske strategije za razvoj sektorja. Med predlaganimi rešitvami pa so tudi zagotovitev dodatnih virov financiranja za delovanje avdiovizualnih institucij, sistematično razvijanje kadrovskih kapacitet, ureditev zakonodaje, ki tuje ponudnike vsebin na zahtevo spodbuja oz. zavezuje, da del prihodkov z lokalnega trga namenijo za ustvarjanje domačih del, pa tudi sistemsko privabljanje avdiovizualnih projektov v nerazvite regije.

Izjemen skok konzumacije AV vsebin

Število naročnikov storitev videa na zahtevo na globalni ravni se bo do konca letošnjega leta zaradi izbruha pandemije koronovirusa covid-19 povečalo na 949 milijonov, kar je dodatnih 47 milijonov naročnikov oz. pet odstotkov več od prvotnih (predkoronskih) napovedi za letošnje leto, ugotavlja Strategy Analytics, vodilno mednarodno podjetje na področju raziskave ravnanj potrošnikov. V prihodnjih petih letih se bo rast zaradi razvoja tehnologij, s tem pa tudi lažjega dostopa do vsebin, nadaljevala. Do konca leta 2025 naj bi globalno do videa na zahtevo imelo dostop že 1,43 milijarde uporabnikov.

Levji delež naročnikov imata sicer trenutno Kitajska in ZDA, vendar bodo hitro rast beležili tudi drugi – Evropa, jugovzhodna Azija in ostali. Število naročnikov se v zadnjih letih povečuje tudi v Sloveniji, čemur priča tudi vstop skoraj vseh največjih ponudnikov videa na zahtevo na slovenski trg.

Omenjena analiza kaže na dejstvo, ki ga režiserji, scenaristi in drugi soavtorji in njihove organizacije poudarjamo že nekaj časa, in sicer da se uporaba vsebin vse bolj povečuje, kar pomeni tudi več prihodkov in dobička za ponudnike. Po raziskavi analitske hiše KPMG naročnik v povprečju za storitve videa na zahtevo mesečno odšteje 19,50 evra, kar pri milijardi naročnikov to pomeni skoraj 20 milijard evrov vsak mesec oz. 240 milijard evrov na leto.

Žal pa tem trendom ne sledijo prihodki režiserjev, scenaristov in drugih soavtorjev, za kar so v EU odgovorne predvsem države članice. 26. marca je minilo leto dni od sprejema Direktive o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu v Evropskem parlamentu, večina držav članic pa se o implementaciji Direktive sploh še ni začela pogovarjati oz. so pogovori šele v začetni fazi.

Opozarjamo, da je v času pandemije koronavirusa covid-19 implementacija Direktive v nacionalne zakonodaje (skupaj z določbami o pravičnem in proporcionalnem nadomestilu) še kako nujna.

Vzorci gledanja televizije so se v "novi normalnosti" namreč zelo spremenili, saj pandemija koronavirusa (COVID-19) ni podobna ničemur, kar je novodobni svet kdaj koli doživel. Širjenje virusa in s tem povezani drastični ukrepi so namreč močno vplivali tudi na obnašanje slovenskih

gledalcev. Ko so začele veljati različne omejitve – in so se zaprle šole in javni zavodi in se je ustavil javni prevoz –, se je uporaba televizije močno povečala.

Po podatkih AGB Nielsen je bila v zadnjem tednu marca gledanost televizije za kar 54% višja v primerjavi s povprečjem zadnjih treh let. V zadnjih dveh tednih se vrednosti počasi znižujejo, a so še vedno bistveno višje od običajnih.

Slovenski državljani dostopajo do vsebin prek spleta v obsegu, kot še nikoli doslej. To pomeni mnogo več uporabe avdiovizualnih del in več prihodkov za platforme. Po drugi strani pa se je materialni položaj režiserjev, scenaristov in drugih soavtorjev v poslabšal. Pa ne bi bilo treba, da je tako ... Če bi bila Direktiva že implementirana, bi avdiovizualni ustvarjalci prejeli pravično in proporcionalno nadomestilo in bi tako veliko lažje prebrodili trenutne razmere. Če morda pred letom ni bilo povsem jasno, zakaj si avdiovizualni soavtorji avdiovizualnih del in njihove kolektivne organizacije prizadevajo za uzakonitev pravičnega in proporcionalnega nadomestila, je pandemija covid-19 zdaj dala odgovor.

Kako naprej?

V Društvu slovenskih režiserjev pozivamo, da Slovenija čim prej implementira Direktivo o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu, saj navkljub povečani konzumaciji avdiovizualnih del še vedno ne dobivamo primernih nadomestil.

Slovenski soavtorji avdiovizualnih del smo pri nadomestilih iz sorodnih pravic v primerjavi s kolegi iz drugih držav (pa tudi v primerjavi z drugimi ustvarjalci v Sloveniji, npr. avtorji glasbe) zakonsko izrazito diskriminirani. Edino neposredno nadomestilo, ki ga imamo soavtorji, imamo na osnovi skoraj četrstoletnega zakona in sicer pravico do nadomestila za privatno ali drugo lastno reproduciranje, ki pa je do pred kratkim 'živelo' zgolj na papirju. Po letu 2009 namreč šele letos – l. 2020 – pričakujemo prva izplačila iz tega naslova.

Res je, da imamo uzakonjeno tudi nadomestilo v primeru kableske retransmisije AV del, vendar je dejstvo, da v 99,9% sredstva, ki so zbrana v našem imenu in za naš račun zaradi domneve prenosa – še eno četrstoletno staro in preživeto načelo, ki ne vzdrži presoje današnjega časa – sploh ne pridejo do soavtorjev, ki smo najbolj kreativni del AV produkcije.

Sprejem Direktive o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu je bila izjemnega pomembna za kreativni sektor, opozarjamo pa, da bo za soavtorje izjemno pomemben način ustreznega prenosa posameznih določil Direktive v nacionalne zakonodaje – zlasti prenos principa proporcionalnega nadomestila. Direktivo je (tudi zaradi izjemnega pomena avdiovizualne industrije za slovensko gospodarstvo) treba v našo zakonodajo prenesti tako, da bo tudi v resnici omogočil pravično plačilo ustvarjalcev.

Direktiva poleg principa pravičnega nadomestila (18. člen) predvideva tudi večjo pogajalsko moč in bolj pošteno obravnavo ustvarjalcev (19.-22. člen). Ob tem tudi določa obveznosti platform, ki ponujajo vsebine. S tem, ko Direktiva prinaša bolj pravična pravila igre za vse akterje v kreativni in kulturni panogi, jim tudi pomaga, da se skupaj prilagodijo zahtevam spletnega in globalnega okolja 21. stoletja – da je to še kako pomembno, je pokazalo prav izredno stanje, kateremu smo priča v zadnjem mesecu.

Če nam bo implementacija uspela tako, da bo Direktiva uporabna in bo tudi v praksi dosegla zelene cilje, bo prinesla trajno blaginjo za vse člene verige: za uporabnike, za igralce, za soavtorje in za producente.

V Društvu slovenskih režiserjev menimo, da nas mora pri implementaciji nujno voditi načelo, da morajo biti ustvarjalci pošteno (po)plačani za svoje delo, saj je to osnova za nadaljnje ustvarjanje. In le od ustvarjanja bodo imeli korist vsi prej omenjeni člani verige.

Slovenski avdiovizualni avtorji so (še vedno) v zelo slabem in podrejenem položaju, saj so po zakonu edina skupina avtorjev, za katere se pavšalno predvideva, da so svoje pravice prenesli na filmskega producenta. Dokazovanje imetništva pravic pa je njihova in ne naloga tistih, ki so pravico

pridobili pozneje. Prizadevamo si za ustrezno posodobitev zakonodaje, in sicer tako, da bi se pravice avdiovizualnih avtorjev izenačile npr. s pravicami glasbenih avtorjev. Zato pozivamo snovalce zakonodaje, da pri prenosu Direktive dajo posebno pozornost avdiovizualnim avtorjem in njihovim pravicam.

Ob tem znova pozivamo vse pristojne k sodelovanju z avtorskimi organizacijami pri prenosu Direktive. Stanovska združenja z AV področja imajo pripravljene ustrezne rešitve – vse z namenom, da s skupnimi močmi spremenimo Slovenijo v ustvarjalcem prijazno okolje, Slovenijo pa pripravimo na izzive digitalne družbe.

Ob tem naj samo primeroma spomnimo na obletnico, ki je nedavno šla tiho mimo nas. Spletna platforma YouTube je praznovala 15 let delovanja. V tem času je platforma postala nepogrešljiv del vsakdanjega življenja, saj do nje mesečno dostopa več kot dve milijardi uporabnikov, vsako minuto pa je naloženih za 500 ur različnih vsebin. Izvršna direktorica podjetja YouTube Susan Wojcicki je na svojem blogu ob obletnici navedla še nekatere druge uspehe platforme in jo hkrati predstavila kot "nekaj najboljšega, kar se je zgodilo ustvarjalcem".

Z njo se težko strinjamo, saj YouTube doslej ni igral po pravilih oz. jih je celo izigral.

Dejstvo je, da se je YouTube dolgo časa predstavljal zgolj kot spletna platforma za izmenjavo vsebin, s čimer se je izogibal odgovornosti za kršenje avtorskih pravic. Zato ustvarjalcem iz tega naslova podjetje, ki je v lasti Googla, ni plačevalo nič. Še več, YouTube je veliki večini ustvarjalcev ponudil le izbiro "vzemi ali pusti", kar pomeni, da so se njihova dela lahko vrtela na platformi le, če so se odpovedali pravicam. Če ne, so jih z nje preprosto umaknili ali pa so se prek različnih kanalov še vedno vrtela, YouTube pa se je izgovarjal, da nima nadzora nad naloženimi vsebinami.

Tako so milijoni ustvarjalcev ostali brez kakršnegakoli plačila. In to kljub temu, da so lahko njihova dela videli milijoni uporabnikov, platforma pa je na podlagi teh del ustvarjala velik dobiček iz naslova oglaševanja.

Ustrezno implementirana Direktiva EU o avtorskih pravicah na digitalnem trgu bo brez dvoma pomenila konec bogatenja spletnih platform, kot je YouTube, na račun ustvarjalcev. YouTube se bo moral po implementaciji Direktive, tako kot vsak drug ponudnik, ki omogoča dostop do zaščitenih vsebin, podrediti zakonodaji in omogočiti enake oz. pravične pogoje za vse.

Slovenski ustvarjalci podpiramo razvoj in nove tehnologije. Morajo pa biti ustvarjalci v digitalnem svetu primerno in pravično poplačani. Bolj pošten in uravnotežen internet, ki ga prinaša predlog Direktive, bo ustvarjalcem vsekakor prijaznejši, zato bodo lahko še bolje in več ustvarjali. YouTube ima letno približno 2000 milijard ogledov, od česar milijardo v Sloveniji. Od tega ta platforma samo iz naslova oglaševanj v Sloveniji letno iztrži več milijonov evrov, kar gre – tako kot drugi prihodki z interneta – povsem mimo slovenskih ustvarjalcev (in tudi naše davčne blagajne).

V Društvu slovenskih režiserjev smo v začetku leta pričeli z intenzivnimi pripravami na podajo konkretnih pobud, kako zakonsko razmeram in uporabi avdiovizualnih vsebin primerno urediti položaj soavtorjev. Ker je več kot mesec dni trajajoča karantena izjemno otežila in upočasnila proces pisanja predlogov sprememb in dopolnitev konkretnih členov ZASP in ZKUASP, naj ta zapis služi kot uvod oz. opis stanja, konkretne predloge pa bomo podali najpozneje do 15. 5. 2020.

Zahvaljujemo se za razumevanje in prosimo za potrditev prejema pobude.

S spoštovanjem,

Urša Menart, predsednica

